

fórum

Szent-Györgyi és Klebelsberg

Klebelsberg kultúrpolitikájának fontos része volt – a népművelés mellett – a tudományos élet vezetőinek tudatos képzése. „Veszve van az a nemzet, amely a legfontosabb pozíciókba nem tud betöltsére legmegfelelőbb embereket állítani.” – mondotta itt Szegeden 1928. december 16-án Klug Mária orvostanhallgató kormányzógyűrés avatásán. Az általa létrehozott Országos Ösztöndíjtanács (1927) feladata volt a protekció kizárása és a szelekció biztosítása: lehetőleg minél több tehetséges fiatal kijusson nyugat-európai egyetemre ösztöndíjjal. A vezető és posztgraduális képzés céljából hozza létre Nyugat-Európában a Collegium Hungaricum-okat, „a magyar kultúra őrszemeit”, ahol ösztöndíjasaink tanultak, kutattak (Bécs, Berlin 1924, Róma, Párizs, Zürich 1927). Gyümölcsöző kapcsolatot alakítottak ki a Rockefeller Alapítvánnyal is. Miniszter-sége alatt 1557-en tanultak ösztöndíjjal külföldön. A magyar professzori kar kétharmad részét már ő nevezte ki: az ösztöndíjasok hazatérve alkották a háború előtti és utáni vezető értelmiségünk színe-javát; csak „mutatóba” néhány példa: Bay Zoltán, Bibó István, Ivánovics György, Kosáry Domokos, Keresztury Dezso, Laki Kálmán, Straub F. Brúnó, Szent-Györgyi Albert. A professzorokat személy szerint is ismerte, tudta, mivel foglalkoznak, minden tehetséges fiatal számon tartott. „Kultúrpolitikámnak két vezető mottóma van: emelni a magyar tömegek műveltségi szintjét, erkölcsi és szellemi belértékét, fajsúlyát és ennek a műveltebb nemzetnek olyan vezetőket adni, akiknek méretei megütik az európai dimenziókat, akiket a nemzet minden téren bizalommal és a siker reményével követhet.” – mondotta.

Szent-Györgyi Albert életében Klebelsberg Kunó valóság- és közoktatásiügyi miniszter (1922–31), a szegedi egyetem felépítője és „Szeged város újjáépítője” meghatározó szerepet játszott, mint ahogyan a visszaemlékezéséből és Hannus, Huszti, Péter László, Szabó Tibor, Zallár és Zombori kutatásaiból ismert. Szent-Györgyi 1919 óta külföldön tartózkodott, és hazatérni már nem szándékozott. A kint kutató tehetséges tudósra Klebelsberg figyelt fel (t. i. Klebelsberg törvényrel szabályozta, hogy minden tehetséges fiatal neki jelenteni kellett, nehogy elkallódjon). Klebelsberg megbízásából egyik osztályvezetője 1928-ban Cambridge-ben felkereste Szent-Györgyit, hogy Szegeden megüresedett az orvos vegytani intézet katedrája, nem volna-e kedve hazajönni. Szent-Györgyi a hívtát „erős szavakkal” visszautastította. Nem sokkal ezután személyesen találkoztak: Szent-Györgyi nagy meglepetésére a miniszter a „legnagyobb szeretet és bizalom” hangján, sértődés nélkül szólította meg és ismételte meg a meghívást. Ettől kezdve együtt dolgoztak és 1928. október 1-jén nevezte ki Klebelsberg Szent-Györgyit egyetemi tanárrá. Intézetét a Rockefeller Alap támogatásával szerezte fel, melynek első elnöke is Szent-Györgyit tette meg. Klebelsbergnek tett szent-Györgyi angol úriemberes alakja, aki szívesen kapcsolódott ki munkájából teniszezéssel, és aki a korábbi porosz professzortípussal ellentétben közvetlen kapcsolatot alakított ki munkatársaival, hallgatóival. Szent-Györgyi egész életében csodálattal és hálaival emlegette Klebelsbergét, amint ő hívta – Gazdáját: „Egyik legnagyobb meglepetése és benyomása volt életemnek láthatni, hogy Klebelsberg Kunó, a történész, a jogász, szinte gondolkodás nélkül, biztos intuícióval hogyan látta át mint a legtermészetesebb dolgot, mindazt, amire én évtizedes laboratóriumi munkával és tépelődéssel jutottam. A mélységes összefüggések megérzésének ez a képessége szinte kísérteties, emberfeletti benyomást tett rám Klebelsberg grófban.” Klebelsberg már nem élte meg Szent-Györgyi Nobel-díját, melyben – túlzás nélkül mondhatjuk – neki is szerepe volt. A Nobel-díj elnyeréséről való értesülés után Szent-Györgyi első útja a dóm kriptájába, Klebelsberg strójához vezetett. „Neki köszönhetem, hogy Magyarországon vagyok, az ő lelkének nagysága hozott vissza... Mindig az ő elgondolásainak próbáltam megfelelni.” És amikor több évtizedes távollét után először hazajött, édesanyja strja mellett megint Klebelsbergét kereste fel. Végül a Gazdám emlékezete c. írásában így gondol reá vissza: „Az én dolgozó szobámban mindig van egy pár cserépnny éltő zöld növény a Klebelsberg Kunó gróf képe alatt – jelül annak, hogy ő még ma is változatlanul él itt közöttünk. ... Mert csak az emberiség legnagyobbjainak adatik meg az, hogy előtűnik végül kicsiny és nagy, ami egyaránt viseli magában a világ lelkét, egyaránt jelentős legyen.”

Dr. Hencz Péter

Egyetem és bank

● Miskolc (MTI)

Hosszú távra szóló együttműködési megállapodást kötött az idei esztendőben már több mint 14 ezer hallgató fogadó Miskolci Egyetem és a miskolci székhelyű, szintén regionális feladatokat ellátó

Rákóczi Bank Részvénytársaság. Az egyezség értelmében a bank az egyetem rendelkezésére bocsátja szakmai kompetenciáját, részt vesz nemzetközi és hazai programok előkészítésében, megvalósításában.

● Pokorni Zoltán a tudásról és az oktatásról „A polihisztorok évszázadának vége”

Az oktatási miniszter szerint polihisztorok helyett nyitott szellemű fiatalokat kell képeznie a közoktatásnak. (Fotó: Schmidt Andrea)

Pokorni Zoltán elégedett eddigi legfontosabb kezdeményezése, a tandíjmentesség kiterjesztésének fogadtatásával. Nem érzi úgy, hogy a hallgatóknak a Parlament elé kellene vonulniuk a tandíj eltörlését ünnepleni. Erről, valamint az akkreditációról, a diplomák értékéről, a középiskolások túlterheltségéről beszélgettünk Budapesten az oktatási miniszterrel.

● Az új kormányzat első intézkedései között volt a tandíjmentesség kiterjesztése. Annak idején mint-ha nagyobb lett volna a felháborodás a tandíj bevezetése, mint most az öröm az eltörlése miatt. Elégedettek-e a fogadtatással?

– Az emberek megértették: a tandíj eltörlésére azért van szükség, hogy bizonyos társadalmi csoportok ne záródjanak ki a felsőoktatásból. Minden bizonnyal a hallgatók is örülnek, hogy nem kell szeptembertől kétezer – vagy adott esetben tízezer – forintot fizetniük. Nem hiszem, hogy azt kellene számon kérni az egyetemistáktól, miért nem vonulnak most a parlament elé a tandíj eltörlését üdvözölni. Sajnálatos volt viszont az intézkedés kapcsán azzal szembesülni, hogy egyes felsőoktatási intézmények új fizetési kötelezettségeket találtak ki, mondván, ha nincs tandíj, akkor más címen szedünk pénzt a hallgatóktól. Erre sem jogi, sem erkölcsi alapjuk nem volt. Jogi azért nem, mert a jogszabályok új fizetési kötelezettségek bevezetését nem teszik lehetővé, erkölcsi pedig azért nem, mert minden – tandíjából beszédni szándékozott – forintot az egyetemeknek és főiskoláknak a költségvetés megfizet. Idén három, jövőre pedig több mint hatmilliárd forintot fordítunk erre. Miután sikerült rendezni ezeket a kezdeti visszasságoakat, most az a dolgunk, hogy a részletekkel foglalkozzunk. Az alapszabály ismert: az első diploma az államilag támogatott képzésben ingyenes, a második diplomáért fizetni kell, kivéve az egyszakos pedagógusokat és a kismamákat. De vannak részterületek (a párhuzamos képzésben résztvevők, a B és C

szakokat felvevő hallgatók helyzete), amelyekre még ki kell dolgozni a szabályozást.

● Az intézmények eddig a tandíjbevételek jelentős részét a hallgatókra fordították. Mi a helyes álláspont most, hogy a költségvetéstől kapják ezt a pénzt?

– A helyes az volna, ha az intézmények a jövőben sem változtatnának az eddigi gyakorlaton. A tandíj bevezetésekor megpróbáltuk elérni a parlamentben, hogy kizárólag a hallgatók életkörülményeit javító beruházásokra és az oktatás fejlesztésére lehessen fordítani a tandíjbevételeket. Am a felsőoktatás oly mértékben alulfinszírozott volt, hogy ezt a korlátozást nem lehetett érvényesíteni. Így a tandíjbevételek nem váltak külön más forrásoktól, végső esetben akár bérekre vagy a villanyzámlára is el lehetett költeni. Az intézmények mégis akkor járnak el helyesen, ha nem csökkentik a hallgatókra fordított összeget csak azért, mert ezentúl nem a szülőktől, hanem az államtól kapják ezt a pénzt.

● Pálkás József politikai államtitkár azt mondta, nem mindig lehet tudni, mit takarnak, milyen értéket képviselnek a felsőoktatásban újonnan elindított szakok. Tervezi-e az új oktatási kormányzat a szakalapítás két meghatározó intézménye, a Felsőoktatási Tudományos Tanács (FTT) és a Magyar Akkreditációs Bizottság (MAB) átalakítását?

– Nem. Az elmúlt időszakban igen sok új szak indult, lehet közöttük olyan, amelyik nem feltétlenül szükséges és indokolt, vagy amelynek a munkaerő-piaci értékét még nem tudjuk megmondani. Ezért a szülők valóban nem mindig tudhatják, hogy az egyes szakok elvégzése után a gyermekük milyen eséllyel tud elhelyezkedni. Ez nekünk is sok fejtörést okoz. Ezért tervezzük, hogy a gazdasági kamarákkal közösen létrehozunk egy munkaerő-piaci prognózist készítő intézményt. Így az új szakok engedélyezésénél és a képzési kapacitások évenkénti megállapításakor nem csak a hagyományokra, az intézményi szempontokra, hanem a munkaerő-piaci igényekre is tekintettel lehetünk

majd. Csökkentheti majd a tájékoztatatlanságot, ha megszervezzük a hallgatók végzés utáni nyomon követésének rendszerét. Nincs jobb mércéje egy oktatási programnak, mint az, hogy a hallgatók milyen arányban és milyen jódelemmel tudtak elhelyezkedni a diplomájukkal. Ez nem lesz kellemes az oktatási intézmények egy részének, akár ellenállásba is ütközhet egy ilyen program. De a szülőknél és a hallgatóknál mindenképpen érdeke a tisztánlátás, és hosszú távon az egész felsőoktatásnak is.

● Jelenleg legalább két évet vesz igénybe egy új szak engedélyezése, ugyanakkor az egyetemekkel és főiskolákkal szemben határozott az elvárás, hogy gyorsan reagáljanak az új igényekre. Ezért a felsőoktatási intézmények részéről sok vád éri a szakalapítási eljárást – a lassúsága miatt. Lehet-e ezen változtatni?

– A szakalapítási eljárásnak van egy normális üzemideje, sajnos, ez sem kevés: 120-130 nap. Most pedig ennél jóval több időt vesz igénybe a folyamat. Nagyon sok program áll; több mint 130 várakozó kérelem van a MAB és az FTT asztalán. Ennek oka a felsőoktatási „boom”, hallgatói létszámnövekedés és a képzés sokszínűbbé válása, melynek következtében tömegesen jelennek meg új programigények. Ezeket a rendszer nem volt képes feldolgozni. Arra fogom kérni a MAB-ot és az FTT-t, alakítsák át a munkarendjüket úgy, hogy a lemaradást le tudják dolgozni.

A gyorsaság mellett azt is fontosnak tartom, hogy a Magyar Akkreditációs Bizottságban ne alakuljon ki arisztokratikus hozzáállás. A rendszer valóban a minőséget védje, ne a domináns intézményi érdekek határozzák meg az akkreditációt. Nem helyes, ha a már működő programok fékeznek az újak indítását, mert az számukra versenytársat jelent, osztozni kell az államilag támogatott hallgatók számában.

● A felsőoktatás „hozott anyagból” dolgozik. A közoktatás talán legnagyobb problémájának azt tartják, hogy az általános és középiskolások diákok meglehetősen túlterheltek, egy gimnazistának

heti 40 órája van. Elképesztő mennyiségű adathalmazt kell befogadniuk, ugyanakkor az iskola nem segíti elgázodniuk a világban. Kívánnak-e ezen változtatni?

– Manapság az egész világon folyamatos és rendkívül mértékű tudomány- és információtermelés folyik. A világban most egyszerre annyi tudós dolgozik, amennyi Krisztus óta élt. Ezért vége annak az időszaknak, amikor a műveltségkincsünk egy véges halmazként volt felfogható, amit meg lehet tanítani a gyerekeknek. Szomorú, de a polihisztorok évszázadának vége. Ma már nem lehetséges, hogy egy ember „mindent” tudjon, vagy ha lehetséges is, arra nem az iskola tudja megtanítani. Ha pedig a közoktatás nem tudja a teljes tudásmennyiséget átadni, azt kell megtanítania, hogyan szeresheti meg valaki élete során a neki szükséges tudást. A tudás és az információ eszköz-jellegét kell előtérbe helyezni a közoktatásban. Vagyis csak annyi konkrét ismeretet kell megtanulni, amennyi valóban hozzátartozik az alpműveltséghez, illetve, ami alapján a szintetizáló képesség kialakul egy fiatal emberben. Ez egy teljesen új dimenziója az oktatáspolitikának: az élet-hosszig tartó tanulásra való felkészítés. Ma egy diák olyan mértékű túlterheltségnek van kitéve, amely hosszú távon nem vállalható. Polihisztorok helyett olyan, nyitott szellemű fiatalokat kell képeznie a közoktatásnak, akik – ha az adottságaik megvannak rá – életük során széles műveltségű emberekké válhatnak. Más gondolkodásmódot kíván ez tanároktól is és az oktatásirányítástól is. Végig kell gondolnunk a tananyag mennyiségét és belső súlypontjait, és oly módon kell átalakítanunk azt, hogy az elsődlegesen ne információátadás legyen, hanem az önálló gondolkodás, a tudás megszerzéséhez szükséges eszközök és képességek kialakítása. Csak a szintetizált tudás marad meg, minden mást elfelejtünk. Nem helyes, ha olyan, agyonhajszolt gyerekek kerülnek ki az iskolából, akik nem tanultak meg tanulni, a tudással bármit is kezdeni.

Keczer Gabriella

Baranya-Bács együttműködés

● Baja (MTI)

Baján tartotta kihelyezett ülését a Janus Pannonius Tudományegyetem Baráti Társasága, egyrészt a térség és az egyetem, másrészt a bajai főiskolának, valamint a Magyarországi Németek Általános Művelődési Központjának az egyetemmel való együttműködése céljából.

A felsőoktatás integrációs törekvéseiről, ennek kapcsán a pécsi egyetem terveiről Tóth József, a tudományegyetem rektora elmondta: az integrációs folyamatok felgyorsulásában vannak. Már megalakult a Pécsi Egyetemi Szövetség. Ezt követően első lépésként létre kívánják hozni a Pécsi Városi Egyetemet az orvosi és a tudományegyetemmel, valamint a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolával közösen. Tárgyalnak továbbá a szekszárdi pedagógiai főiskolával, amelyet valószínűleg karként integrál az egyetem, de megbeszéléseket folytatnak a bajai felsőoktatási intézményekkel is egy ilyen lehetőségről. A rektor ugyanakkor felhívta a figyelmet: az együttműködésbe csak akkor szabad belevágni, ha mindkét félnek előnye származik belőle.

Jubileum

● Pécs (MTI)

Az egyetemi szintű pécsi jogászképzés kezdetének hetvenötödik, illetve a tanárképzés bevezetésének ötvenedik évfordulóját háromnapos programmal ünnepli meg a Janus Pannonius Tudományegyetem (JPTE).

A legnagyobb fővároson kívüli egyetem jogi karának dékánja, Kengyel Miklós a jubileumi programról tartott sajtótájékoztató elmondta: a trionni egyetem után a pozsonyi egyetem jogotudjakként hetvenöt éve Pécsre került egyetemi karon 1923. október 15-én nyitották meg az első tanévet. A Pedagógiai Főiskola – a jelenlegi bölcsészettudományi, művészet-tudományi és tanárképző karok jogelődje – pedig 1948-ban kezdte meg működését. Az évforduló tiszteletére október 15-én, csütörtökön a kar aulájában – ugyanott, ahol az első tanévnnyit volt – ünnepi ülést tart a JPTE Állam- és Jogtudományi Karának Tanácsa. Az igazságügyi miniszter is köszönti majd a hetvenöt éves egyetemi kart, amely az eltelt háromnegyed évszázad alatt csaknem tízezer jogászt képzett. A pécsi egyetemi jogászképzés jubileuma és a Pedagógiai Főiskola alapításának ötvenedik évfordulója alkalmából ugyanaznap délután a JPTE Egyetemi Tanácsa is ünnepi ülést tart, és három tekintélyes külföldi jogász- illetve egy bölcsészprofesszort avat díszdoktorrá. A jogszhallgatók tudományos diákköri konferenciáját is az ünnepi program keretében tartják meg másnap.

Helyesbítés

● Munkatársunktól

Lapunk október 2-i számában a kilencedik oldalon közöltük a Szent-Györgyi-napok alkalmából kitüntetettek nevét. A felsorolásba hibába csúszott, mert az Egyetem Oktató Háziorvosa cím elnyerőjének nevét tévesen írtuk. A kitüntetést valójában dr. Mester Lajos kapta, akitől elnézést kérünk.